

РОЗВИТОК КРЕДИТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

DEVELOPMENT OF THE CREDIT MARKET IN UKRAINE

У статті розглянуто розвиток кредитного ринку України, його проблеми та шляхи вдосконалення. Метою дослідження є обґрунтування теоретичних основ кредитного ринку та встановлення сучасного стану кредитної діяльності банківських установ. Дослідивши розвиток кредитного ринку у сфері економічних відносин, де об'єктом операцій є наданий на певних умовах капітал, встановлено що його функціонування суттєво впливає на зовнішнє середовище та інші процеси в економічній та соціальній сферах. Об'єктом кредитного ринку є тимчасово вільний капітал у грошовій формі, а суб'єктами даного ринку виступають кредитори та позичальники. Основними проблемами розвитку кредитного ринку є недосконале законодавство, недовіра позичальників, високі ставки по кредитах та ін. Для розвитку кредитного ринку потрібно ухвалити закон «Про кредитний ринок», здійснювати регулювання кредитного ринку НБУ, знизити ставки по кредитах, а також створити прийнятні умови для позичальників.

Ключові слова: кредитний ринок, кредитор, позичальник, ставки кредиту, облікова ставка.

улучшения. Целью исследования является обоснование теоретических основ кредитного рынка и установление современного состояния кредитной деятельности банковских учреждений. Исследовав развитие кредитного рынка в сфере экономических отношений, где объектом операций выступает предоставленный на определенных условиях капитал, установлено, что его функционирование оказывает существенное влияние на внешнюю среду и другие процессы в экономической и социальной сферах. Объектом кредитного рынка является временно свободный капитал в денежной форме, а субъектами данного рынка выступают кредиторы и заемщики. Основными проблемами развития кредитного рынка являются несовершенное законодательство, недоверие заемщиков, высокие ставки по кредитам и другие. Для развития кредитного рынка нужно принять закон «О кредитном рынке», регулировать кредитный рынок НБУ, снизить ставки по кредитам, а также создать приемлемые условия для заемщиков.

Ключевые слова: кредитный рынок, кредитор, заемщик, ставки кредита, учетная ставка.

УДК 336.77.067

DOI: <https://doi.org/10.32843/infrastruct61-38>

Дережа В.М.

к.е.н., доцент,
доцент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара

Dereza Viacheslav

Oles Honchar Dnipro National University

В статье исследовано развитие кредитного рынка Украины, его проблемы и пути

The article considers the development of the credit market of Ukraine, its problems and ways to improve. The purpose of the study is to substantiate the theoretical foundations of the credit market and establish the current state of credit activity of banking institutions. Having studied the development of the credit market in the field of economic relations, where the object of operations is the capital provided under certain conditions. The object of the credit market is temporarily free capital in cash, and the subjects of this market are creditors and borrowers. Market functions of the credit market include the function of pricing, information and distribution. The credit market in Ukraine is regulated by the Constitution of Ukraine, the Law "On Banks and Banking", the Law "On the NBU". In recent years, banks in different countries are increasingly experiencing the problem of bank lending. This is especially true of the domestic banking system, in which the level of overdue debt has a steady upward trend in recent years. A large number of banks suffer from imperfect risk assessment and are forced to raise interest rates on loans, which, in turn, affect borrowers. Currently, loans are used to privatize government organizations and manage public debt. Ukraine has a multifaceted credit system, where borrowers and banks use their rights to obtain the most appropriate form of credit: continuous loans to borrowers and one-time loans that compensate for temporary gaps in payment turnover. The main problems of credit market development are imperfect legislation, distrust of borrowers, high interest rates on loans and others. Based on these shortcomings, only countries that face authorized institutions can solve these problems: reduce the discount rate of the NBU to the level of European countries (3–5%), thereby lowering interest rates on loans to commercial banks; include a regulatory framework for credit market supervision, European standards, interpretation of credit institutions, increasing requirements for banking licenses, introduction of a mandatory mechanism for all commercial banks in deposit guarantee funds for individuals, legislation to increase the authorized capital of commercial banks to UAH 250 million.

Key words: credit market, lender, borrower, credit rates, discount rate.

Постановка проблеми. У сучасних умовах в українській економіці спостерігаються позитивні тенденції до завершення економічної рецесії та початку економічного зростання, темпи та стабільність якого залежать від спроможності банківської системи задовольняти потреби суб'єктів господарювання необхідними фінансові ресурси. Разом із тим загальні тенденції сучасного розвитку кредитних операцій вітчизняних банків свідчать про значне послаблення ролі банківських кредитів у забезпеченні виробничої сфери додатковими коштами. Зокрема, сьогодні актуальним є розроблення теоретичних пропозицій та рекомендацій щодо вдосконалення кредитного ринку, широке практичне використання яких допоможе банківській системі України підвищити

ефективність усіх кредитних установ у процесі кредитування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток кредитного ринку та його регулювання досліджують науковці П.К. Бечко, Н.В. Бондаренко, В.В. Коваленко, Р.П. Мудрак, О.О. Непочатенко, О.А. Непочатенко, А.І. Щетинін та ін.

Авторський колектив В.П. Бечко, П.К. Бечко, Н.В. Бондаренко трактує кредитний ринок як особливу галузь економічних відносин, де об'єктом операцій є капітал, який надається за певних умов. Кредитний ринок – це механізм, за допомогою якого встановлюються відносини між підприємствами та громадянами, які потребують грошей, а також організаціями та громадянами, які можуть їх надати (позичити) на певних умовах [1, с. 21].

Більш детально сутність кредитного ринку дослідив В.М. Коркін, який вважає, що кредитний ринок за своїм змістом і функціями охоплює всі види капіталу, засновані на отриманні відсотків, у тому числі боргові цінні папери. Кредитний ринок, на його думку, – це ринок банківських кредитів, який є єдністю та взаємозв'язком ринку кредитів і ринку депозитів [6, с. 22]. Таким чином, встановлено, що дослідники по-різному трактують як сам термін «кредитний ринок», так і механізм його функціонування.

Постановка завдання. Мета дослідження – з'ясувати теоретичні засади кредитного ринку та уточнити поточний стан кредитної діяльності банківських установ.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кредит – необхідний інструмент підтримки безперервності обігу коштів діючих підприємств, які обслуговують процес продажу товарів, що особливо важливо у ринковій економіці. Без кредитної підтримки неможливо забезпечити швидке та цивілізоване формування фермерських господарств, малого бізнесу, державну підтримку, запровадження інших видів підприємницької діяльності як на національному ринку, так і у зовнішньоекономічному просторі.

Збільшення нагромадження грошового капіталу за капіталізму призвело до розвитку кредитного ринку. Під впливом попиту та пропозиції відбувається рух позичкового капіталу: капітал, накопичений у формі готівки, перетворюється безпосередньо на позичковий капітал [2, с. 8].

Вивчивши поняття кредитного ринку, можна сформулювати такі визначення. Кредитний ринок – це особлива сфера економічних відносин, де об'єктом операцій є капітал, наданий на певних умовах. Об'єктом кредитного ринку є тимчасово вільний капітал у натуральній чи грошовій формі.

Основними учасниками цього ринку є кредитори, що позичають вільні кошти на різних умовах, та позичальники (рис. 1).

Як економічна категорія кредитний ринок не лише має притаманну природу, а й активно взаємодіє та суттєво впливає на зовнішнє середовище, інші процеси в економічній та соціальній сферах. Основний напрям і механізм цього впливу визначають його окремі функції. Поняття функції відноситься до загального кредитного ринку, а не до конкретного типу. Ця функція може лише впливати на зовнішнє середовище для впровадження різних видів кредитних ринків. Тому функція кредитного ринку допомагає інтегрувати його у цілісне явище та виділяти з-поміж інших економічних явищ в окрему категорію. Функція як прояв впливу кредитного ринку на навколишнє середовище характеризує його соціальне призначення, тобто «роботу», яку він виконує у суспільстві, тобто ми пропонуємо виділити три категорії: ринкова функція, фінансова функція та специфічна функція [3, с. 56].

Ринкові функції кредитного ринку включають функцію ціноутворення, інформації та розподілу. Ці функції притаманні будь-якому ринковому механізму, тобто всім ринкам товарів і послуг, включаючи кредитні.

До фінансових функцій кредитного ринку в Україні слід віднести розподіл та перерозподіл грошових коштів, накопичувальну та інвестиційну [3, с. 74].

Сьогодні в Україні діяльність із надання кредитів, позик регулюється такими законами:

- 1) Конституцією України;
- 2) Законом України «Про банки та банківську діяльність»;
- 3) Законом України «Про Національний банк України».

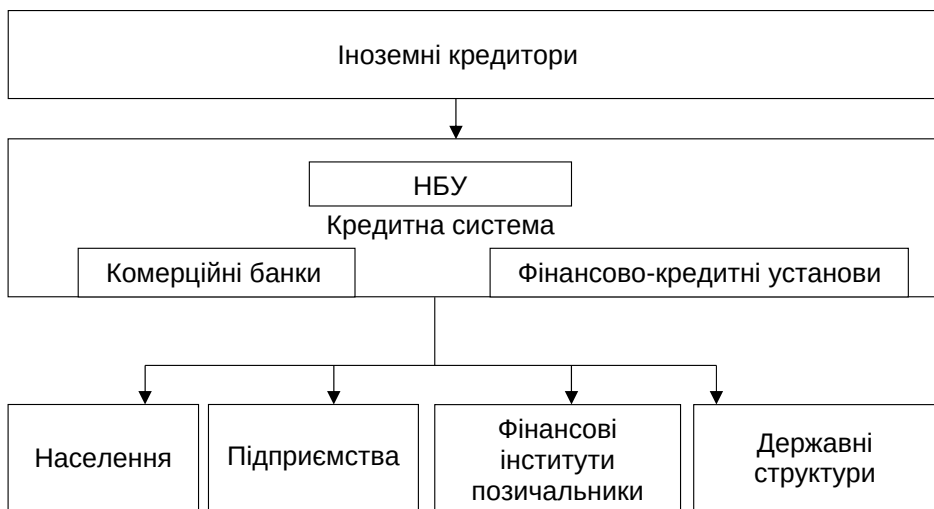

Рис. 1. Структура кредитного ринку України

Джерело: авторська розробка

Конституція України визначає основи правового забезпечення банківських кредитів, у ній ідеться про основи створення та функціонування фінансового, валютного та інвестиційного ринків, про статус національної валюти, про статус іноземних валют в Україні [5].

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України», НБУ надає банкам кредити відповідно до вимог, затверджених Національним банком України у Положенні «Банківська справа. Програма ліцензування українських банків» [8].

Ефективність кредитної політики залежить від правильного вибору параметрів кредитних відносин, найважливішими з яких є:

- розмір відсотків по кредиту;
- застереження про доступність кредиту для вітчизняних компаній;
- рівень кредитного ризику;
- термін позики [4, с. 91].

В останні роки банки різних країн усе частіше відчують проблему банківського кредитування. Особливо це стосується вітчизняної банківської системи, рівень простроченої заборгованості в якій упродовж останніх років має високе значення, хоча останнім часом трохи знизився. Велика кількість банків зазнає збитків від недосконалої оцінки ризиків і змушена підвищувати ставки за кредитами, від чого, своєю чергою, страждають позичальники.

Сучасна система кредитування – це новий метод і новий режим кредитування. Нині організація кредитних відносин банку зазнала колосальних змін: від кредитів юридичних осіб, тобто кредитів юридичним чи фізичним особам, він перейшов до уніфікованого способу надання кредитів клієнтам незалежно від їх галузі та форми власності.

Нині кредити використовуються для приватизації державних організацій та управління державним боргом. В Україні діє багатоваріантна кредитна система, де позичальники та банки використовують свої права для отримання найбільш підходящої форми кредиту: безперервні позики позичальників та одноразові кредити, які компенсують тимчасові розриви в платіжному обороті [7, с. 15].

До основних проблем уповільнення розвитку кредитного ринку в Україні можна віднести:

- недосконалість законодавства про кредитний ринок;
- недостатній національний нагляд і нагляд із боку Національного банку України, який проявляється у функціонуванні кредитного ринку банківських установ із низькою ліквідністю та платоспроможністю та не може своєчасно й ефективно реагувати на ринкові ризики;
- високу облікову ставку НБУ (8,5% станом на листопад 2021 р.) та високу процентну ставку за кредитами (грн, до 25%) [9];

– високий ризик неповернення вкладів, що зменшує кількість вкладів і є показником наявних фінансових ресурсів для надання кредиту;

– недовіру громадськості та інших учасників кредитного ринку, пандемію COVID-19 та недостатню обізнаність фізичних та юридичних осіб щодо стану та особливостей кредитного ринку в Україні [4, с. 93].

Виходячи із цих недоліків, лише країни, які оперативніше реагують на відповідні виклики, можуть забезпечити вирішення цих проблем, а саме: знизити облікову ставку НБУ до рівня європейських країн (3–5%), тим самим знизити процентні ставки за кредитами для комерційних банків; включити у нормативну базу для нагляду за кредитним ринком європейські стандарти, тлумачення діяльності кредитних установ, підвищення вимог до банківських ліцензій, запровадження обов'язкового механізму вкладів фізичних осіб, законодавство щодо збільшення статутного капіталу комерційних банків до 250 млн грн [10, с. 231].

Для розвитку кредитного ринку в Україні необхідно вжити таких заходів:

- розробити та запровадити нормативне регулювання кредитного ринку;
- упровадити нові програми кредитування;
- створити спеціальні фонди (для підтримки як кредитора, так і позичальника);
- гарантувати міжбанківські кредити, кредити малому та середньому бізнесу, підтримувати компанії, які не можуть залучити необхідне фінансування через проблеми в банківському секторі;
- знизити облікову ставку НБУ;
- змінити механізм ціноутворення на аукціонах РЕПО;
- розширити перелік активів, які приймаються банками під заставу кредиту;
- знизити вимоги до позичальника, що сприятиме видачі кредиту [3, с. 69].

Висновки з проведеного дослідження. Дослідити розвиток кредитного ринку, дійшли висновку, що кредитний ринок – це особлива сфера економічних відносин, де об'єкт угоди надається за певних умов становища капіталу. Об'єктом кредитного ринку є тимчасово вільний капітал у натуральній або грошовій формі, а суб'єктами ринку – кредитори та позичальники. Кредитний ринок в Україні регулюється Конституцією України, Законом про банки і банківську діяльність та Законом про НБУ. Проблема розвитку кредитного ринку є вдосконалення законодавства, недовіра до позичальників, високі ставки за кредитами та ін. Дослідивши кредитний ринок, дійшли висновку, що він працює неефективно та потребує вивчення та вдосконалення, а також для подальшого розвитку потрібно його розвивати з практичного погляду та досліджувати проблеми, які перешкоджають розвитку кредитного ринку.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бечко В.П., Бечко П.К., Бондаренко Н.В. Інноваційний розвиток кредитного ринку. *Збірник наукових праць Уманського національного університету садівництва*. Економічні науки. 2021. Вип. 98. Ч. 2. С. 20–29.
2. Дзюблук О. Сучасні аспекти розуміння сутності і ролі кредиту як економічної категорії. *Світ фінансів*. 2010. Вип. 1. С. 7–16.
3. Еш С.М. Фінансовий ринок : курс лекцій. Київ : НУХТ, 2007. 141 с.
4. Коваленко В.В. Кредитний ринок України: сучасні проблеми та перспективи розвитку. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2018. № 3(61). С. 90–96.
5. Конституція України : Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 22.11.2021).
6. Коркин В.М. Ссудный рынок России. Москва : Экзамен, 2001. 320 с.
7. Роль кредитного ринку в забезпеченні банківськими кредитами сільськогосподарських підприємств / О.О. Нepochatenko та ін. *Агросвіт*. 2020. № 23. С. 10–16.
8. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 07.12.2000 № 2121-ІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 22.11.2021).
9. Про Національний банк України : Закон України від 20.05.1999 № 679-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (дата звернення: 22.11.2021).
10. Щетинін А.І. Гроші та кредит : підручник ; вид. 4-е, перероб. та доп. Київ : Центр учбової літератури, 2010. 440 с.

REFERENCES:

1. Bechko V.P., Bechko P.K., Bondarenko N.V. (2021) Innovacijnyj rozvytok kredytnogho rynku. [Innovative development of the credit market]. *Zbirnyk naukovykh pracj Umansjkogho nacionaljnogho universytetu sadivnyctva* [Collection of scientific works of Uman National University of Horticulture], vol. 98, part 2.: Economic Sciences, pp. 20–29. Available at: <http://lib.udau.edu.ua/handle/123456789/8178> (accessed 20 November 2021).

2. Dzyublyuk O. (2010) Suchasni aspekty rozuminnja sutnosti i roli kredytu jak ekonomichnoji kategoriji [Modern aspects of understanding the nature and role of credit as an economic category]. *Svit finansiv* [The world of finance]. vol. 1. pp. 7–16. Available at: <http://library.wunu.edu.ua/index.php/uk/kvd/46-resursy-biblioteky/pratsi-vykladachiv-tneu/d/281-2011-10-24-07-19-42> (accessed 18 November 2021).
3. Ash S.M. (2007) *Finansovyj rynek: kurs lekcij dlja studentiv specialnosti «Finansy» dennoji ta zaocnoji form navchannja* [Financial market: a course of lectures for students majoring in "Finance" full-time and part-time]. Kyiv: NUHT. (in Ukrainian)
4. Kovalenko V.V. (2018) Kredytnyj rynek Ukrajinu: suchasni problemy ta perspektyvy rozvytku. [Credit market of Ukraine: modern problems and prospects] *Naukovyj pohljad: ekonomika ta upravlinnja* [Scientific view: economics and management], vol. 3(61), pp. 90–96. Available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vamsue_2018_3_15 (accessed 18 November 2021).
5. The Constitution of Ukraine. Verkhovna Rada of Ukraine; Constitution of Ukraine, Constitution, Law of 28.06.1996 № 254k/96-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (accessed 22 November 2021).
6. Korokin V.M. (2001) *Ssudnyy rynek Rossii* [Loan market in Russia]. Moscow: «Ekzamen». (in Russian)
7. Nepochatenko O.O., Mudrak R.P., Bechko P.K., Nepochatenko O.A. (2020) Rolj kredytnogho rynku v zabezpechenni bankivskymy kredytamy siljsjkoghospodarsjkykh pidpryjemstv [The role of the credit market in providing bank loans to agricultural enterprises]. *Агросвіт*, vol. 23. pp. 10–16. Available at: <http://www.agrosvit.info/?op=1&z=3341&i=1> (accessed 22 November 2021).
8. On Banks and Banking. Law of Ukraine of December 7, 2000 № 2121-ІІ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (accessed 22 November 2021).
9. On the National Bank of Ukraine. Law of Ukraine of 20.05.1999 № 679-ХІV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/679-14#Text> (accessed 22 November 2021).
10. Shchetinin A.I. (2010) Ghroshi ta kredyt [Money and credit]: a textbook. View. 4th, reworked. and ext. Kyiv: Center for Educational Literature. (in Ukrainian)